

ПИСЬМО ЯК СПОСІБ КОМУНІКАЦІЇ ТА САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ (ЗА ПОВІСТЮ ОКСАНИ ЗАБУЖКО «ІНОПЛАНЕТЯНКА»)

Мар'яна Гірняк

Кандидат філологічних наук, доцент,
кафедра теорії літератури та порівняльного літературознавства,
Львівський національний університет імені Івана Франка (УКРАЇНА),
79000, м. Львів, вул. Університетська 1, e-mail: maryana_hirniak@yahoo.com

UDC: 821.161.2-312.1.09:[159.923.2:003]

ABSTRACT

Hirnyak Maryana. *Writing as The Way of Communication and Self-Identification (Following the Story «The Woman from Another Planet» by Oksana Zabuzhko*

The paper deals with the problem of writing, which is not reduced to the material fixation of signs, but, accordingly to the theory of deconstruction, provides ongoing play of senses referring to the «eternal presence». Theoretical conclusions are made on the base of Oksana Zabuzhko's «The Woman from Another Planet», where writing appears on different levels and allows for different perspectives of approaching. It is the writing of world the meaning of which the human being is eager to decipher and it is the writing being created by the person-artist via producing new texts. In the story by O.Zabuzhko the arising and existing of the artistic text is closely connected with the series of other problems: searching for an authentic word capable to prove human's essence, attempts to clear own identity, in particular, as the unique character in the writing of world, realizing the necessity to co-exist with other characters and, regardless inevitable misunderstanding, to build the dialogue for «self-understanding-via-other».

Key words: writing, text, word, dialogue, world, human being, Self /Other.

Гірняк Мар'яна. *Письмо как способ коммуникации и самоидентификации (за повестью Оксаны Забужко «Инопланетянка»*

В статье внимание сосредоточено на проблеме письма, которое, согласно деконструктивистской теории, нельзя свести к материальной фиксации знаков, но которое предусматривает непрерывную игру смыслов, отсылая к «вечному присутствию». Теоретические обобщения сделаны на материале повести Оксаны Забужко «Инопланетянка», где письмо предстает на разных уровнях и предусматривает разные подходы. Это письмо мира, значение которого пытается расшифровать человек, и письмо, которое человек-художник создает, продуцируя новые тексты. Рождение и существование художественного текста в повести О.Забужко тесно связаны с другими проблемами: поиск автентического слова, способного засвидетельствовать, кем является человек, попытки выяснить собственную идентичность, в частности, как уникальной буквы в письме мира, осознание необходимости сосуществовать с другими подобными «буквами» и, несмотря на неизбежные непонимания, налаживать диалог ради «понимания-себя-через-другого».

Ключевые слова: письмо, текст, слово, диалог, мир, человек, Я / Другой.

У статті зосереджено увагу на проблемі письма, яке, відповідно до деконструктивістської теорії, не зводиться до матеріальної фіксації знаків, а передбачає безперервну гру смислів через відсилання до «вічної присутності». Теоретичні узагальнення зроблено на матеріалі повісті Оксани Забужко «Інопланетянка», де письмо постає на різних рівнях і передбачає різні перспективи наближення. Це письмо світу, значення якого намагається розшифрувати людина, і письмо, яке створює людина-митець, продукуючи нові тексти. Народження та існування художнього тексту в повісті О. Забужко тісно пов'язані з низкою інших проблем: пошук автентичного слова, здатного засвідчити, ким є людина, спроби

з'ясувати власну ідентичність, зокрема, як унікальної літери в письмі світу, усвідомлення необхідності співіснувати з іншими подібними «літерами» та, попри неминучі непорозуміння, налагоджувати діалог задля «розуміння-себе-через-іншого».

Ключові слова: письмо, текст, слово, діалог, світ, людина, Я/Інший.

ВСТУП

Постструктуралістські, зокрема деконструктивістські, дослідження останньої третини ХХ століття продемонстрували особливу увагу до письма, значення якого не обмежується рамками «матеріальної фіксації лінгвістичних знаків у вигляді написаного тексту» [8, с. 315], а відсилає до «вічної присутності», що породжує смисл і є передумовою самоусвідомлення та самовизначення людини. Ж. Деррида не випадково акцентував на тому, що «дія, рух, свідомість, несвідомість, досвід – усе тепер належить до письма» [6, с. 122], яке передбачає безперервну гру смислів і в якому поєднані голос і запис, присутність та відсутність, тимчасовість і вічність. Один із найвідоміших теоретиків письма переконливо наполюгає на такому його трактуванні. Апелюючи до філософів-попередників, Ж. Деррида наголошує на традиції розглядати «світ як книгу, яку не можна вичерпати», як «рукопис Іншого, який недоступний для всезагального прочитання і який може розшифрувати лише екзистенція» [6, с. 130-131]. Зрештою, вже біблійний Мойсей назвав світ книгою Бога (Вих. 32-34), про книгу життя неодноразово йдеться в «Об'явленні св. Івана Богослова», а відомий дослідник середньовічної культури Е. Р. Курціус зазначав, що в гомілетиків простежуємо трактування всіх створінь світу як освітлених літер, з яких можна вчитати про досконалість Творця [9, с. 352].

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У повісті «Інопланетянка» Оксани Забужко письмо світу стає тим горизонтом, до якого наближається людина, зокрема та, яка схильна творити і писати. Рада прагне відкрити для себе зашифровані в книзі світу повідомлення і з'ясувати семантику такого невербального тексту. Невидимий автор світу-тексту промовляє через тишу, що є обов'язковою передумовою розпізнати живі створіння та природні явища як особливі літери, які часто навіть володіють власним голосом. Героїня повісті згадує, що з дитинства любила блукати «між іще не вивчених на ймення квітів і дерев, між перенасичених знаками мурів» [7, с. 182], що відсилають до таємничих життів, які відбуваються незалежно від нас і засвідчують самодостатність світу. Рада навчилася розрізняти в глибині куца прозоре око, що спостерігає за людьми, розмовляти з білкою чи сусідським собакою про свою ідентичність, читати обличчя людей. Вона відчуває, що мистецтво живе лише в таких часових щілинах, які дозволяють побачити себе серед унікальності світу («кожен листочок на дереві, кожне яблуко на тарелі, кожна кузка під ногами – унікальні» [7, с. 212]), але водночас усвідомити, що «світ – він зовсім не такий, як нам здається, він грається з нами в піжмурки, і може, тільки божевільні й здогадуються, який він є насправді», тому нема потреби стверджувати, що трава зелена, а небо блакитне: «а може ж, вони тільки прикидаються такими... і варто нам одвести очі, як небо встеляється рудою, колихливою, мов водорості, травою, а трава, зміячись, переповзає міріадами сріблястих вужів з місця на місце?..» [7, с. 215]. Світ як «річ у собі» залишається поза межами досяжності для людини, даючи їй змогу в процесі комунікації витворювати тільки власні феномени світу.

Розшифрувати письмо світу, з'ясувати його значення, складно також тому, що «світ – одночасний резервуар усіх минулих і майбутніх подій, людей – і мертвих, і живих, і ненароджених» [7, с. 175]. Невипадково Посланець, який постає перед Радою то в сирівцевих сандаліях моди 590 р. до н.е., то в адідасівських кросівках, спонукає її пригадати Сицилію, де вона ніколи не була, замислитися над тим, що таке «тепер», яке зникає в мить вимовлення відповідного слова, а відтак усвідомити, що кожен носить у собі увесь світовий час і простір. Митець, який прагне відчитати таке письмо, мусить навчитися жити уламками чужих спогадів і спостерігати за «міріадами життів, що пульсують у різних вимірах, різних епохах і цивілізаціях» [7, с. 224]. Як зауважив М. Бланшо, «писати – це віддаватися зачарованості безчассям» [1, с. 17]. Власне, таке вміння виходити в позачасся дозволить, з одного боку, побачити, як із «тлустого вар'ятого дівченяти в білих колготках» зробиться

«здоровенна молода тітка з немитим волоссям» [7, с. 208], а з іншого, «пригадати» написано в манускриптах, що давно зотліли в монастирських схронах [7, с. 221]. Міркуючи про епоху неписьменної культури, Ю. Лотман протиставляє писемності унікальні механізми усної пам'яті, що апелює не до запису, а до письма в дерридіанському значенні того слова. Семіотик наголошує, що вже в «Діалогах» Платона Сократ говорить про суспільство писемної епохи як «безпам'ятне й аномальне», оскільки «пригадує» лише за допомогою зовнішніх знаків, тоді як неписьменне суспільство володіє твердою колективною пам'яттю, що існує всередині, сама собою [10, с. 369]. Рада немовби відчуває, що митець зобов'язаний поєднати обидві форми пам'яті – пригадати зсередини те, що було, навіть якщо воно не записане (або запис втрачено), але водночас, як письменник, записати, тобто «влонити, спинити» [7, с. 221], зафіксувати принаймні для тих, що не вміють самостійно читати письмо світу. Саме здатність бачити, чути і пригадувати виводить митця на той ступінь свободи, на якому він може, подібно до Кассандри, говорити і писати про те, що насправді існує, а не, як Гелен, не бачачи і не чуючи, казати те, що хочуть почути люди. Щоправда, така свобода вимагає від Ради заплатити високу ціну – «перестати бути земною жінкою... вийти з-під тяжіння силових ліній долі... скинути своє фізичне тіло... і перейти до іншого стану», адже «в людському-бо світі нема свободи» [7, с. 224].

Взаємини з людьми стають для Ради поштовхом замислитися над власною сутністю. Не така як усі, Рада теж є літерою, тісно пов'язаною з іншими у письмі світу (своєрідний рівень синтактики), хоч їй не завжди комфортно в їхньому сусідстві. Героїня повісті усвідомлює, що в присутності людей відчувається «чуждою драглистою масою, що конвульсивно пересіпується, силкуючись стягтися до купи й утворити щось певне, стале, уформоване» [7, с. 169-170]. Їй постійно доводиться щось удавати, «ліпити посмішку», брати участь у дитячих, а потім дорослих, іграх, здаватися «товариською, популярною, любленою», «позірно рухатися так само, як вони», але при цьому залишатися інопланетянкою, чужинкою, відокремленою від людей «незримою скляною стіною» [7, с. 201-202]. Рада не чекає від життя того, що інші люди (вирости, вивчитися, вийти заміж), їй цікавіше віртуально мандрувати в інші епохи, приміряючи на себе інші ролі – бранки в турецькому полоні чи княжни в злототканих шатах [7, с. 184]. Проблема, однак, у тому, що, обриваючи людські зв'язки, Рада опиняється на межі «знелюднення»: «А митець – хха! – це що ж, не людина? – Не цілком!.. Не-людина. Нелюд» [7, с. 180]. Мимоволі відсторонюючись від інших, стаючи не таким, як інші люди, письменник виявляється не-людиною, тобто, як би це парадоксально не звучало, нелюдом в етимологічному значенні слова. Відповідно до проникливого спостереження М. Бланшо, «той, хто пише твір, перебуває обіч», стає самотнім. Письменник заміняє Я на Воно, а відтак «він більше не є сам собою», «він уже ніхто... Воно – це я сам, який зробився ніким, інший, що зробився інакшим... Там, де я сам, мене немає, там немає нікого, там тільки безособове» [див.: 1, с. 8, 14, 16, 19].

Водночас потреба «стати ніким», розчинитися в безособовому має глибше коріння. Ідеться не просто про відчуження від людей з огляду на свою інакшість чи навіть вищість, а передусім про здатність стати ніким, щоб помістити в собі всіх, розірвати власну оболонку задля можливості поєднання з іншими. Унікальність митця-літери в тому, що він усвідомлює необхідність зв'язку не лише з двома сусідніми особами, а з усіма літерами, що утворюють текст – письмо світу. Тому на докори чоловіка Арсена («... тобі взагалі ніхто не потрібен... ти сприймаєш людей лише як матеріал – видираєш із них для себе якісь клапти живого життя, а те, що зостається, тебе не обходить» [7, с. 180], «ти прагнеш зрозуміти людину... оволодіти нею, твоє співчуття... якимось дослідницьке... ти просто не даєш себе любити...» [7, с. 198]) Рада зізнається – щоправда, лише сама собі, – що насправді їй просто «потрібні всі і все»: і «вираз обличчя чоловіка», «на руках якого заснуло дівчатко-гномик», і бабця з коричневим лицем, і молода жінка з розгорнутою на колінах книжкою, і люди, які, мов Гулівер, розривають ліліпутячі мотузки, щоб дорівнятися до самих себе (наприклад, невеличкий п'ятикурсник Льоня, що в грудні 1979-ого насмілився на загальних зборах висловити протест проти введення радянських військ до Афганістану) [7, с. 199-200]. Порушуючи проблему творення ідентичності в процесі літературної комунікації, польський літературознавець Міхал Павел Марковський звертає увагу на те, що ідентичність не дається заздалегідь. Вона формується під тиском іншого, який не є чужим і зовнішнім, а існує тут, у нас, і не дозволяє нам відокремитися від світу. Ми є собою остільки, оскільки ми не можемо бути собою і оскільки ми продовжуємо відкривати себе іншому. Ін-

шість вписана у структуру ідентичності як передумова її можливості і водночас неможливості. Ми повинні тяжіти до іншого, рухатися до того, що інше, і водночас залишатися на тому самому місці. [див.: 13, с. 20-24].

Про неспроможність людини, навіть митця, абсолютно відокремитися від Іншого свідчить образ Валентина Степановича. Ідеться навіть не про бажання Ради спілкуватися з живою легендою і причащатися «пронизаною наскрізним сяєвом його присутності» історією літератури [7, с. 192], а про потребу самого Валентина Степановича – і як автора вже написаних творів, і як митця, що тільки творить, – постійного співіснування з Іншим. Як значає феноменолог Ж. Пуле, коли відбувається сприймання художнього твору, вже немає «я», яке б належало самому собі. Кожне «я» «перебуває на дорозі до Іншого». Автор, який залишає свій слід у кожному слові твору, «постає перед нами в нас»: «я», яке мислить у мені, коли я читаю книжку, є «я» того, хто її пише. Коли я читаю Бодлера чи Расіна, то це справді Бодлер чи Расін мислить, відчуває у мені, дозволяє собі бути відчитаним через мене. Книга – це для автора ... засіб врятувати власну ідентичність від смерті... Розуміти літературний твір означає дозволити індивідуумові, який пише, виявити себе в нас» [15, с. 1321-1324]. Визнання Іншого і присутність в Іншому для Валентина Степановича такі важливі, що «за свій міф, за свою прописку в людській свідомості» [7, с. 222] він готовий заплатити навіть власною свободою. Для народження нового твору Валентин Степанович потребує Ради, яка ділиться з ним власними спостереженнями та рефлексіями, інколи мимоволі підказує йому певні ідеї, адже зрозуміти себе в цьому світі, як наголошував Г.-Г. Гадамер, означає «зрозуміти себе у відношенні до інших» [4, с. 171].

Щоправда, спілкування з живою легендою теж приносить Раді відчуття вичерпаності. Вона немовби потрапляє в зачароване коло: щоб писати, потрібно впустити в себе Іншого і навіть інших, але вони, своєю чергою, виснажують, змушують пережити стан порожнечі. Тому «інопланетянка» Рада розпочинає діалог з особливим Іншим – Посланцем, який приходить з іншого світу, але водночас існує в тих самих координатах, що й вона. Рада сприймає його то як виплід власної уяви, то як представника космічних пришельців чи вищих сил, що правлять світом, але важливо те, що знає вона його «якимось дорозумілим знаттям» [7, с. 171], він органічно входить у її безсловесне порозуміння зі світом – настільки органічно, що героїня повісті навіть не може збагнути, чи сидить (сидів) хтось із нею поруч на терасі, чи вона перебуває на першій стадії божевілля. Очевидно, Посланець виявляється втіленням неминучої «іншості, яка приходить ззовні, з іншого простору», але «наповнює зсередини і робить суб'єкта відмінним і чужинцем щодо самого себе» [13, с. 11].

Такий Інший дає змогу не лише побачити себе збоку, а й усвідомити необхідність шукати особливої мови для порозуміння зі світом. На відміну від звичайних людей, Посланець говорив те, що мав на увазі, його мова не затуманювала смислу сказаного, тому «Посланця можна було зрозуміти або ні, але не можна було зрозуміти хибно» [7, с. 173]. У розмові з ним Рада починає розуміти, що слова – це не просто знаки речей. Відповідно до законів міфологічної свідомості, назвати – означає оприсутнити, розпізнати [11, с. 541]. Саме тому від Ради залежить навіть те, ким виявиться Посланець – двійником, чортом Івана Карамазова, Тим, що купив душу Леверкюна, архангелом чи ще кимось іншим. Цим пояснюється і вибір ще в дитинстві різних псевдонімів (Оксанка, Мар'яна або Роксолана) задля проживання нових віртуальних історій. Слова, якими послуговувався Посланець, не подібні на слова людей, які стають «екологічно небезпечним шлаком» [7, с. 173]: «як справи», «цирк на дроті» тощо. Слова людей уже не просто позначені маркерами чиєїсь сказаності, відгомоном чужих голосів, – вони виявляються настільки порожніми, що, як сказав би М. Гайдеґґер, наражають на небезпеку автентичність висловлювання [3, с. 253]. Рада втрачає надію порозумітися з будь-ким за допомогою таких стертих знаків. Вона прагне мови як «дому буття», мови, через яку промовило б навіть мовчання.

Пошуки автентичного слова тісно пов'язані з Радиним творчим письмом. Як особлива «літера» у письмі світу, Рада не лише з'ясовує його значення і взаємодіє з іншими літерами-знаками, а й, інтерпретуючи світ-текст, стає творцем нових значень і нових текстів (прагматичний рівень). Рада не може зрозуміти графоманів, які володіють свободою замінити будь-яке написане слово на інше або не писати зовсім. Героїня «Інопланетянки» розмежовує «сліпучу білість із сніжним шелестом» «білосніжного» і «глуху безгучність площинного «сніжно-білого» [7, с. 184]; у словах «дружина», «свекруха», «чоловік» відкриває

через зовнішню форму несподівані асоціації: «дружина» – щось силуетно-блякле, стишене, обважніле – «жин-н»; «свекруха» – мутно, невиразно – сварка, свердло... щось іще від російського «старуха», сиве й патлате»; «чоловік» – темна, похмуро-заклопотана істота, зі спини або в профіль, чомусь ніколи – фронтально» [7, с. 203]. Тому для Ради немає слів синонімічних, а відтак взаємозамінних. Людина сприймає світ, занурившись у мову. Як зауважив Л. Вітгенштайн, «нас полонив образ» [2, с. 138], а тому важко втримати голову на її поверхні. Той, хто пише, тим паче змушений відчувати вагу слова, яке здатне приховувати низку «слідів» (Ж. Деррида), оприсутнювати відсутнє, а відтак уможливлювати безконечний процес означування [6, с. 408].

Рада усвідомлює, що вибір того, а не іншого, слова має також екзистенційний характер: як назвати вищу інстанцію, від якої залежить людина – «сили, що правлять світом», «доля», «Бог» [7, с. 211]? Що можна назвати любов'ю: «Арсен мене любив. Ось іще одне слово, позбавлене смислу: любив... Скільки чоловіків мене любило?... А.К. – любив чи був закоханий? Р. – був закоханий чи просто рвонув на мене зі своєї глибокої кризи?..» [7, с. 205]. Героїня повісті замислюється над тим, що «в декотрих мовах існують десятки слів на позначку синьої чи, там, зеленої барви!... нащо мені здалися оті тридцять сім, чи скільки їх там, визначень зеленої барви, коли нема жодного, щоб відповісти, хто я в цім світі?..» [7, с. 211].

Слів постійно бракує, вони наражають на небезпеку порозуміння між людьми або навіть із самим собою, але водночас альтернативи їм практично немає. Міркуючи про те, що таке «любов у чистому вигляді», любов як «коштовний кристал», як «капітал, на відсотки з якого можна жити до самої смерти» [7, с. 206-207], Рада згадує також про «невиказані почуття» і робить висновок, що, хоча «межі почуттям і словом завжди лежить темний підзамчий рів, котрий людям так трудно дається перескочити», лише «уліте в слова набувало відчутної ваги справжності» [7, с. 205].

Рада прагне передусім справжнього слова, яке, на її думку, можна знайти лише тоді, коли людина має, що сказати, і знає, що писати. Л. Вітгенштайн дуже влучно охарактеризував такий стан, коли наголошував на самому бажанні щось сказати: слово «крутиться на язичці», «слова ще немає, а проте в якомусь розумінні воно вже є, – або є щось таке, з чого тільки це слово може прорости» [2, с. 300]. У такому разі слова, зрештою, ринуть самі і навіть провадять за собою автора, нагадуючи «писання під диктовку»: «Кожен абзац... відкриває наступний – ніби простуєш коридором, не маючи аніякігінського поняття, куди він тебе виведе» [7, с. 196]. Таке слово, що часто з'являється мимоволі, навіть підсвідомо, свідчить про існування особливого діалогу між письмом, яке твориться тут і тепер, і письмом як вічною присутністю. Як проникливо зауважив М. Бланшо, «писати означає зроби-тися відлунням того, що ніколи не зможе перестати промовляти» [1, с. 14]. Автор намагається зберегти контакт зі світом, із самим собою, зі словом, з читачем, однак «творіння як комунікація полягає не в тому, що за допомогою читання воно стає комунікабельним для читача. Творіння є й саме комунікацією, глибинню в боротьбі між потребою читання і потребою писання... між формою, за допомогою якої воно досягається, і безмежжям, у якому воно заперечує себе... Це шаленство триває доти, доки творіння залишається творінням» [1, с. 186].

Героїня повісті «Інопланетянка» хоче не просто створити роман, який умістив би все пережите. Вона прагне написати і про те, як створювався цей роман, тобто створити повість «з-за межі» [7, с. 210]. Рада розуміє, що написати такий твір дуже складно, оскільки свого часу не знайшлося адекватного слова, щоб описати навіть присутність смерті біля батькового ліжка; згодом вона усвідомлює, що написати такий твір неможливо, бо після створення роману про все життя вже не захочеться повертатися з-за межі, до звичайно-людського, щоб переповідати все словами [7, с. 211, 225]. Митець, на, найімовірніше, слушне переконання М. Бланшо, «завершуючи своє творіння лише в момент смерті, так ніколи й не пізнає його... Той, хто написав твір, не може жити, не може перебувати поруч із ним. Творіння є тим, хто відпускає його на волю» [1, с. 10-11]. Однак Рада також відчуває, що писати потрібно, принаймні задля того, щоб частину свого життя «покласти на те, аби, паралельно з текстом, витворювати власний міф – цю необхідну пропускну прокладку межі текстом і світом» [7, с. 220]. Тільки через «приручення дійсності» і «переливання її у форми слів» [7, с. 222] «інопланетянка» Рада може, за висловом Ж.-П. Сартра, відбитися у свідомості Інших, витворити в ній своє існування, «стати собою в Іншому» [12, с. 331].

Найкраще підтвердження цьому – поява роману Валентина Степановича «Мистецтво жити», у якому Рада впізнала себе: «Це була моя книжка: та, котрої я за цей час не написала. Мій ракурс. Мій розворот теми...» [7, с. 218]. Книжка нагадувала Раді «рентгенівський знімок власної грудної клітини», але водночас була невпізнаною, адже «межі моєї мови означають межі мого світу» [2, с. 70]. Цей, уже крилатий, вислів Л. Вітгенштайна підтверджує, що ословлення навіть чужих ідей чи думок, принаймні певною мірою, робитиме їх своїми, і насамперед через слово можна ідентифікувати себе та вийти в діалог з іншим, незважаючи на всі можливі непорозуміння.

Проблема самоідентифікації через творчість, зокрема через творче письмо, перед Радою стоїть особливо гостро. З одного боку, вона хоче залишити себе в своєму творінні, щоб «не шезнути безслідно» [7, с. 220], а з іншого – усвідомлює, що фрагменти власного життя у творі навіть для неї самої існуватимуть уже такими, якими вона їх написала. Скільки б не намагалися читачі вишукувати в створених образах «осколки» авторського портрету, вони «звичайно помилятимуться, бо, по-перше, ми ніколи сповна не здаємо собі справу, наскільки невпізнанно різниться наше бачення себе від нашого образу в очах інших, а по-друге – поміщені в тих оповіданнях на тектонічних розломах свого буття, в проміжках свободи, вони таки дійсно постануть несхожими на себе повсякденних» [7, с. 202]. Таким чином, героїня повісті «Інопланетянка» приходять до того самого висновку, що й багато теоретиків ХХ століття: «письмо як щось відмінне від суб'єкта водночас і створює, і руйнує його» [6, с. 196]. Писати, прописувати себе – то «переставати існувати, віддаючи себе комусь іншому – читачеві, чиє життя буде точитися коштом твого власного» [14, с. 9], адже автобіографія митця в художньому творі «має смисл лише тоді, коли вона обумовлює всіх нас, коли вона нас вимовляє» [5, с. 147]. Зрештою, як зазначав Ж. Деррида, «позатекстової реальності взагалі не існує. І не тому, що нас не цікавить життя письменника чи нема доступу до його «реального» існування інакше як через текст, а тому, що так зване реальне життя його завжди було письмом і тільки письмом» [6, с. 313-314].

ВИСНОВКИ

Отож у повісті Оксани Забужко письмо існує на різних рівнях і, відтак, передбачає різні перспективи наближення: це письмо світу, яке людина прагне відчитати, з'ясувати його приховані значення, і письмо, яке людина створює, намагаючись продукувати нові тексти і нові значення, з'ясовувати в такий спосіб власну ідентичність як унікальної літери письма світу і провадити безперервний діалог задля розуміння-себе-через-інших.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бланшо М. Простір літератури / Моріс Бланшо. – Львів : Кальварія, 2007. – 272 с.
2. Вітгенштайн Л. Tractatus logico-philosophicus. Філософські дослідження / Людвіг Вітгенштайн. – К. : Основи, 1995. – 311 с.
3. Гайдеггер М. Гельдерлін і сутність поезії / Мартін Гайдеггер // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / [за ред. М. Зубрицької]. – Львів : Літопис, 2002. – С. 250–261.
4. Гадамер Г.-Г. Різноманітність мов і розуміння світу // Гадамер Г.-Г. Герменевтика і поетика / Ганс-Георг Гадамер. – К. : Юніверс, 2001. – С. 164–175.
5. Гадамер Г.-Г. Вірш і розмова // Гадамер Г.-Г. Вірш і розмова / Ганс-Георг Гадамер. – Львів : І, 2002. – С. 137–150.
6. Деррида Ж. О грамматологии / Жак Деррида. – М. : Ad marginem, 2000. – 511 с.
7. Забужко О. Інопланетянка // Забужко О. Сестро, сестро: Повісті та оповідання / Оксана Забужко. – К. : Факт, 2004. – С. 167–226.
8. Ильин И.П. Письмо / И.П. Ильин // Западное литературоведение ХХ века : Энциклопедия / [под ред. Е.А. Цургановой]. – М. : Intrada, 2004. – С. 314–316.
9. Курціус Е.Р. Книжка як символ / Ернст Роберт Курціус // Курціус Е.Р. Європейська література і латинське середньовіччя. – Львів : Літопис, 2007. – С. 332–386.
10. Лотман Ю. М. Альтернативный вариант: бесписьменная культура или культура до культуры? // Лотман Ю. М. Семиосфера / Ю. М. Лотман. – Санкт-Петербург : Искусство-СПб, 2000. – С. 363–371.

11. Лотман Ю. М., Успенский Б.А. Миф – имя – культура // Лотман Ю. М. Семиосфера / Ю. М. Лотман. – Санкт-Петербург : Искусство-СПБ, 2000. – С. 525–543.
12. Сартр Ж.-П. Моя перемога є чисто вербальною... / Жан-Поль Сартр // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / [за ред. М. Зубрицької]. – Львів : Літопис, 2002. – С.327–346.
13. Markowski M.P. Identity and Interpretation / Michał Paweł Markowski. – Stockholm : Stockholm University, 2003. – 181 p.
14. Markowski M. P. Występek: eseje o pisaniu i czytaniu / Michał Paweł Markowski. – Warszawa : Wydawnictwo Sic!, 2001. – 205 s.
15. Poulet G. Phenomenology of Reading / Georges Poulet // The Norton Anthology of Theory and Criticism / [ed. by V. B. Leitch]. – New York; London : W. W. Norton&Company, 2001. – P. 1320–1333.